

KS. PIOTR PETRYK
Lublin

PRZYGOTOWANIE DO SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA W GRUPIE EWANGELIZACYJNEJ

Kościół w naszych czasach w szczególny sposób troszczy się o przygotowanie do sakramentu małżeństwa. Jan Paweł II, zauważając wielką rolę małżeństwa i rodziny w promocji cywilizacji życia, stwierdza:

Bardziej niż kiedykolwiek, w naszych czasach konieczne jest przygotowanie młodych ludzi do małżeństwa i życia rodzinnego. [...] Zmiany, które dokonały się w łonie prawie wszystkich współczesnych społeczeństw, wymagają tego, ażeby nie tylko rodzina, ale także społeczeństwo i Kościół podjęły wysiłek odpowiedniego przygotowania młodych do odpowiedzialności za własne jutro¹

Podstawowym środowiskiem odpowiedzialnym za to dzieło jest rodzina, następnie parafia i inne podmioty życia społecznego: szkoły, uczelnie, środki społecznego przekazu, rówieśnicy²

Owocność łaski sakramentu małżeństwa zależy przede wszystkim od wiary tych, którzy go tworzą (por. KL 59). Dlatego też sprawą priorytetową w przygotowaniu przedmałżeńskim jest troska o jego katechumenalny charakter. Dzięki sakramentowi małżeństwa małżonkowie chrześcijańscy wyrażają tajemnicę jedności i płodnej miłości Kościoła, wspomagają się w dążeniu do świętości. W społeczności ludu Bożego mają własny i specjalny dar³

¹ *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio” Ojca świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła katolickiego o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym [dalej cyt.: FC]. W: Adhortacje apostolskie Ojca świętego Jana Pawła II. Kraków 1996 nr 66.*

² Zob. S. Z y c h o w i c z. *Pastoralno-prawne aspekty przygotowania do zawarcia sakramentalnego małżeństwa*. Sosnowieckie Studia Teologiczne. T. IV Kraków-Sosnowiec 1996 s. 269-283.

³ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*.

I. SAKRAMENTALNOŚĆ MAŁŻEŃSTWA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Liturgiczna celebracja obrzędu zaślubin wyraża społeczny i eklezjalny charakter tego sakramentu. W historii zbawienia oblubieńczy związek Boga z Jego ludem, Izraelem, był przygotowaniem do nowego i wiecznego Przymierza, jakie Syn Boży zawarł z całą ludzkością i Kościołem (por. Oz 2, 21; Jr 3, 6-13; Iz 54; KKK 1612). Trzeba zauważyć, że całe życie chrześcijańskie nosi znamiona oblubieńczej miłości Chrystusa i Kościoła, jednakże małżeństwo chrześcijańskie staje się skutecznym znakiem – sakramentem przymierza Chrystusa i Kościoła (por. KKK 1617). Jan Paweł II patrzy na sakrament małżeństwa historiozbowczo: „Komunia pomiędzy Bogiem i ludźmi znajduje swoje ostateczne wypełnienie w Jezusie Chrystusie Oblubieńcu, który miłuje ludzkość i oddaje się jej jako Zbawiciel, jednocząc ją w swoim ciełe” (FC 13). Małżeństwo ochrzczonych wpisuje się w tę perspektywę historiozbowczą i staje się w ten sposób rzeczywistym znakiem Nowego i Wiecznego Przymierza zawartego we krwi Chrystusa (FC 13). Małżeństwo chrześcijańskie jako sakrament Kościoła spełnia dwie podstawowe funkcje: wskazuje i uobecnia rzeczywistość, którą wskazuje. Małżeństwo zatem, aby spełniało w żywy sposób funkcję wskazującą na przymierze Chrystusa i Kościoła, musi także aktywnie uczestniczyć w życiu Kościoła. Przez zawarcie przymierza małżeńskiego wzajemna przynależność małżonków jest rzeczywistym obrazem samego stosunku Chrystusa do Kościoła (FC 13). W takim rozumieniu liturgiczna celebracja zaślubin jest pierwszym elementem tego sakramentu⁴ Małżeństwo jest sakramentem permanentnym i zawiera, jak naucza Jan Paweł II, „jakąś całkowitość, w którą wchodzi wszystkie elementy osoby – impulsy ciała i instynktu, siła uczuć i przywiązania, dążenie ducha i woli” (FC 13).

Ujmując znak sakramentalny małżeństwa w sposób dynamiczny, trzeba stwierdzić, że składa się on z elementu jednorazowego i niepowtarzalnego danej pary, którym jest zawarcie przymierza małżeńskiego, oraz elementów dynamicznych obejmujących to wszystko, co tworzy więź miłości pomiędzy małżonkami. Obejmują one wszystkie wzajemne relacje, łącznie ze współżyciem seksualnym⁵ Jest to konsekwencją tego stanowiska, które reprezentuje

Wprowadzenie teologiczne i pastoralne. Katowice 1996 nr 8.

⁴ Por. K. W o j a c z e k. *Koncepcja duszpasterstwa rodzin w „Familiaris consortio”* W: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki Kościoła i współczesnej teologii.* Red. A. Szafranski. Lublin 1985 s. 284.

⁵ Tamże s. 284.

Kościół łaciński, że sami małżonkowie są szafarzami łaski Chrystusa i udzielają sobie nawzajem tego sakramentu (por. KKK 1623).

Zarysowana powyżej koncepcja, mówiąca o dynamicznym charakterze sakramentu małżeństwa, powinna znajdować swoje implikacje w formie i treści przygotowania nupturientów do tego sakramentu. Nie może ograniczyć się ono jedynie do sporządzenia protokołu przedmałżeńskiego czy też przedstawienia sposobu celebracji zaślubin. Coraz częściej bowiem zauważa się problem pastoralny, polegający na zawieraniu ślubu w kościele i braku budowania sakramentalności związku małżeńskiego w dalszym życiu. Wielu bowiem młodych ludzi wstępujących w związki małżeńskie nie potrafi dostrzegać w codziennym życiu małżeńskim jego sakramentalnego wymiaru⁶. Dalszą konsekwencją jest potrzeba kształtowania relacji do Boga w kontekście życia małżeńsko-rodzinnego. W autentyczną relację z Bogiem może wejść jedynie człowiek w kontekście jego egzystencjalnych uwarunkowań, w tym przypadku w kontekście powołania małżeńsko-rodzinnego. Małżonkowie tak powinni kształtować swoje doświadczenie liturgiczno-modlitewne, aby miało ono żywe odniesienie do kontekstu ich powołania małżeńsko-rodzinnego. Chodzi przede wszystkim o takie kształtowanie młodych ludzi, aby w konkretnej sytuacji mogli rozwijać łaskę sakramentu małżeństwa, zwłaszcza poprzez owocne korzystanie z Eucharystii i sakramentu pojednania.

II. POTRZEBA PRZYGOTOWANIA DO SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA

W adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* Jan Paweł II pilną potrzebę przygotowania młodych ludzi do małżeństwa uzasadnia olbrzymimi zmianami, które dokonują się w kręgu współczesnych społeczeństw. Wiele negatywnych zjawisk, które dotyczą współczesne małżeństwa i rodziny, ma swoje korzenie w braku przygotowaniu do małżeństwa: „Doświadczenie uczy, że młodym ludziom dobrze przygotowanym do życia rodzinnego udaje się to na ogół lepiej niż innym” (FC 66). Potrzeba gruntownego przygotowania do małżeństwa tym bardziej jest priorytetem Kościoła, że młodzi ludzie żyją często w środowisku negującym przymioty i cele małżeństwa chrześcijańskiego,

⁶ Por. J. B u x a k o w s k i. *Dlaczego ślub kościelny*. W: *Program duszpasterski na rok 1993/94*. Red. E. Szczotok. Katowice 1993 s. 101-108.

takie jak: nierozzerwalność, wierność, zrodzenie potomstwa. Potwierdzają to badania ankietowe przeprowadzone wśród nupturientów w Lublinie w latach 1992-1994. Około 55% narzeczonych neguje wymóg bezwzględnej nierozzerwalności sakramentu małżeństwa, natomiast 41% respondentów dopuszcza stosowanie środków antykoncepcyjnych⁷ Są to dane, które mówią o skali nieakceptowania chrześcijańskiego modelu małżeństwa. Duża część nupturientów nie rozumie istoty odpowiedzialnego małżeństwa. Dopuszczając antykoncepcję negują prawdę, że wzajemne oddanie się w miłości związane jest z przekazywaniem życia.

Przygotowanie bezpośrednie do małżeństwa ma na celu pogłębienie u nupturientów tajemnicy Chrystusa i Kościoła, przedstawienie znaczenia małżeństwa chrześcijańskiego, jak również obowiązków małżonków i chrześcijańskich rodziców⁸ Jest to dla nich czas uzupełnienia braków i rozwiązywania trudności w doktrynie i praktyce życia chrześcijańskiego (por. FC 66), a także przygotowania narzeczonych do „czynnego i świadomego udziału w liturgicznym obrzędzie zaślubin” (FC 66). Już w pierwszej instrukcji Episkopatu Polski dotyczącej przygotowania do małżeństwa wskazano, że problematyka tego przygotowania ma obejmować teologię i liturgię sakramentu małżeństwa, etyką małżeńską i odpowiedzialne rodzicielstwo⁹ Druga instrukcja szerzej eksplikuje cele katechezy przedślubnej, do których zalicza: pogłębienie chrześcijańskiej nauki o małżeństwie i rodzinie z uwzględnieniem szerzonych dziś fałszywych prądów; wprowadzenie do życia społecznego w rodzinie, podejmowanie odpowiedzialności za realizację celów małżeństwa; mistagogię liturgiczną, która pozwala łączyć życie małżeńskie z misterium Chrystusa¹⁰

⁷ Por. P. P e t r y k. *Ku wspólności życia i miłości*. Lublin 1998 s. 181-192; R. S z t y c h m i l e r. *Istotne obowiązki małżeńskie*. Warszawa 1997 s. 338; J. M a r i a Ń s k i. *Kondycja religijna i moralna młodych Polaków*. Kraków 1991 s. 55.

⁸ *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1996 [dalej skrót: OSM] nr 14.

⁹ Por. *Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin* s. 225.

¹⁰ Por. *II Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa*. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 44:1975 s. 208.

III. FORMY PRZYGOTOWANIA BEZPOŚREDNIEGO

Druga instrukcja Episkopatu Polski, przedstawiając cele katechezy przedślubnej, kreśli także sposoby jej realizacji, w których wyróżnia trzy elementy: kultyczny (słowo Boże, liturgia, modlitwa), konferencyjny (przedstawienie nauczania Kościoła na temat małżeństwa) oraz dialogowy (otwartość na wyjaśnianie problemów).

Przygotowanie bezpośrednie do sakramentu małżeństwa jest praktykowane w dwóch formach. Model przygotowania najbardziej rozpowszechniony obejmuje cykl konferencji, trzy indywidualne spotkania z doradczynią w poradni życia rodzinnego, uczestnictwo w dniu skupienia oraz przynajmniej dwukrotne skorzystanie z sakramentu pokuty i pojednania. Kandydaci do małżeństwa powinni obowiązkowo zgłosić się do kancelarii parafialnej na trzy miesiące przed ślubem.

Forma konferencyjna przygotowania do sakramentu małżeństwa jest stosunkowo łatwa do przeprowadzenia, lecz można także łatwo zauważyć jej mankamenty. Przeprowadzony sondaż wśród nupturientów w Lublinie wykazał, że jedynie 29% ogółu kandydatów do małżeństwa stwierdziło, iż przygotowanie, w którym uczestniczyli, było poprawne i wszechstronne. Przy dynamicznym rozumieniu sakramentalności małżeństwa ważne jest uczenie się kształtowania wzajemnych relacji opartych na miłości. Wykładowej formie często towarzyszy anonimowość i statyczność. Nie można uwzględnić zróżnicowanej sytuacji uczestników wykładów, a w związku z tym odpowiedzieć na ich rzeczywiste potrzeby i braki.

Dynamiczne rozumienie sakramentalności małżeństwa domaga się nowych poszukiwań w dziedzinie organizacji przygotowania młodych ludzi do podjęcia tej drogi życia. Właściwe przeżywanie sakramentalności małżeństwa wymaga nie tylko przekazywania pewnych informacji w formie wykładu, lecz domaga się kształtowania postaw. Postawy natomiast można kształtować przez wchodzenie w relacje z innymi ludźmi we wspólnocie czy grupie formacyjnej. Jest to typ formacji, który można nazwać nauczaniem przez uczestnictwo¹¹

¹¹ Por. M. Braun-Gałkowska, J. Gałkowski, K. Wojaczek. *Przygotowanie do małżeństwa. Założenia metody lubelskiej*. „Zeszyty Naukowe KUL” 24:1984 nr 2-4 s. 69.

W ostatnich dziesiątkach lat zauważamy szczególną rolę wspólnoty w kształtowaniu postaw życiowych. Koresponduje to z eklezjologią Soboru Watykańskiego II i nauczaniem Kościoła posoborowego, który postrzega siebie przede wszystkim jako *communio*. W adhortacji apostolskiej *Christifideles laici* (ChL) Jan Paweł II stwierdza: „Chociaż wspólnota kościelna zawsze posiada wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny znak znajduje w parafii. Parafia jest niejako ostatecznym umiejscowieniem się Kościoła, a poniekąd samym Kościołem zamieszkującym pośród swych synów i córek” (ChL 26). Zaangażowanie we wspólnotowe duszpasterstwo jest nieodzownym dezyderatem papieża, który mówiąc o roli świeckich zaznacza: „We wspólnotach kościelnych działalność świeckich jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może być zwykle w pełni skuteczne” (ChL 27). Wydaje się, że to stwierdzenie w szczególny sposób odnosi się do formacji przedmałżeńskiej, która w jak najszerszym stopniu powinna mieć wymiar wspólnotowy.

IV EWANGELIZACYJNY I KATECHUMENALNY WYMIAR FORMACJI PRZEDMAŁŻEŃSKIEJ

Kościół, poddając autorefleksji swą posługę duszpasterską, w szczególny sposób dostrzega potrzebę nowej ewangelizacji. Ewangelizacja jest nie tylko szerzeniem wartości ewangelicznych, takich jak sprawiedliwość, pokój czy miłość. Prawdziwie chrześcijańska ewangelizacja dokonuje się wtedy, gdy głosi się Osobę Jezusa Chrystusa. Orędzie ewangeliczne domaga się wolnej odpowiedzi człowieka. Dzięki wierze człowiek może wejść w osobową relację z Bogiem i układać swoje życie w świetle jego słowa¹²

Możemy zauważyć, iż dokumenty Kościoła podkreślają konieczność odniesienia zasady nowej ewangelizacji do formacji przedmałżeńskiej. Mówiąc o przygotowaniu do małżeństwa Jan Paweł II stwierdza: „W zakres treści tego, co na tej, analogicznej do katechumenatu, drodze wiary należy przekazać, winno wejść również pogłębione poznanie tajemnicy Chrystusa i Kościoła” (FC 66). Jako priorytet jest zatem podkreślona potrzeba wzrostu w tajem-

¹² Synod Biskupów. Zgromadzenie Specjalne dla Europy. *Deklaracja „Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”* Warszawa 1992 s. 10.

nicy Chrystusa i Kościoła oraz uczynienie formacji przedmałżeńskiej drogą wiary. Zjawisko sekularyzowania się życia rodzinnego wymaga zmiany treści przekazywanych w ramach formacji przedmałżeńskiej. Nie może ona ograniczać się do nauki o chrześcijańskim małżeństwie, lecz jej fundament musi stanowić ewangelizacja, czyli przepowiadanie Osoby Jezusa Chrystusa, który stanowi centrum chrześcijańskiego życia, oraz analogiczna do katechumenatu droga wiary. Jest bowiem jasne, że chrześcijańskie małżeństwo i rodzinę może budować taki człowiek, który wcześniej pozytywnie odpowiedział na zwiastowanie Dobrej Nowiny o Jezusie Chrystusie. Jej sercem jest Pascha Chrystusa, która staje się Paschą człowieka wierzącego. Doświadczenie Paschy uzdalnia małżonka do autentycznej miłości. Małżeństwo jest sakramentem miłości paschalnej, tj. ofiarnej i przeobrażonej mocą Ducha Świętego. Sakrament małżeństwa daje miłości nowe wymiary, włączając je w tajemnicę miłości Chrystusa i Kościoła¹³. Misterium paschalne skłania małżonków do ustawicznego wysiłku, mającego na celu „odkupienie” ich miłości małżeńskiej przez zwycięstwo nad namiętnościami, przez panowanie nad egoizmem, oczyszczanie wzajemnego całkowitego, nierozzerwalnego i płodnego oddania się. Liturgia zaślubin, według polskiego rytuału, podkreśla paschalny wymiar sakramentu małżeństwa poprzez wzywianie Ducha Świętego przed samym aktem zawarcia małżeństwa. Hymn *Veni Creator* podkreśla znaczenie Ducha Świętego dla małżonków. Duch Święty, owoc Paschy Chrystusa, czyni ze związku mężczyzny i kobiety sakramentalny znak miłości Chrystusa do Jego oblubienicy – Kościoła. Dzięki Jego darowi miłość małżeńska może być uzdrowiona, udoskonalona i wywyższona (por. FC 56).

Paschalny wymiar małżeństwa manifestuje się w fakcie, iż powinno być ono zawierane w czasie celebracji eucharystycznej. Konstytucja o liturgii świętej stwierdza: „Zwyczajnie małżeństwo należy zawierać w czasie Mszy świętej” (KL 78; por. OSM 6). Eucharystia, która jest źródłem i szczytem chrześcijańskiego życia, jest powiązana z innymi sakramentami: „Inne zaś sakramenty, tak jak wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa, wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zmierzają” (DK 5). Pomiędzy Eucharystią a sakramentem małżeństwa istnieją głębokie powiązania, aż do doświadczenia, że Eucharystia jest samym źródłem małżeństwa chrześcijańskiego (FC 57). Małżeństwo chrześcijańskie wpisuje się w nowe przymierze zawarte we Krwi Chrystusa i stąd czerpie siły do swojego trwania.

¹³ Por. W H r y n i e w i c z. *Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*. T. 2. Lublin 1982 s. 348.

V PRZYGOTOWANIE DO SAKRAMENTU MAŁŻEŃSTWA OPARTE NA STRUKTURZE CHRZEŚCIJAŃSKIEGO WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH

Trzeba zauważyć, że jedną z najbardziej nieznanymi ksiąg liturgicznych są *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*¹⁴. Księga ta przedstawia strukturę chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych. Jej czwarty rozdział poświęcony jest wskazaniom duszpasterskim odnoszącym się do chrześcijańskiej formacji dorosłych, którzy przyjęli chrzest, lecz nie otrzymali odpowiedniej katechezy Kościoła.

Struktura wtajemniczenia chrześcijańskiego zawiera trzy stopnie, nazywane także etapami lub bramami, oraz cztery okresy (OCWD 6, 7).

Pierwszy stopień ma miejsce wówczas, gdy człowiek zaczyna się nawracać i pragnie być chrześcijaninem, wówczas Kościół przyjmuje go jako katechumena. Drugi stopień polega na dopuszczeniu katechumena do przygotowania bliższego do sakramentów. Trzeci stopień jest celebracją sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Stopnie prowadzą do kolejnych okresów, mających swą formacyjną dynamikę. Pierwszy okres można nazwać prekatechumenalnym, służy on rozpoznaniu przez kandydata podstawowych prawd Ewangelii. Drugi okres rozpoczyna się od włączenia do grona katechumenów i jest najdłuższy (może trwać nawet kilka lat). W tym czasie katechumeni rozpoznają misterium Chrystusa i Kościoła. Jest to czas zasadniczego wzrostu w wierze. Trzeci okres obejmuje Wielki Post i jest bezpośrednim przygotowaniem do celebracji sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Ostatni okres poświęcony jest mistagogii, tzn. doświadczeniu mocy sakramentów i zebraniu ich owoców oraz zacieśnieniu wzajemnych więzów ze wspólnotą wiernych.

Formacja katechumenalna ma charakterystyczne wymogi:

- nie może być jedynie przekazywaniem wiedzy, lecz ma wychowywać do dojrzałej wiary;
- musi prowadzić do głębszego włączenia w Kościół;
- w procesie formacyjnym trzeba uwzględniać znaczenie lokalnej wspólnoty, tylko bowiem w żywy sposób można przekazać wiarę¹⁵

¹⁴ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1988 – dalej skrót: OCWD.

¹⁵ Por. H. S o b e c z k o. *Nowa księga „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych” a przygotowanie wiernych do pełnego udziału w Eucharystii*. W: *Program duszpas-*

Najważniejsze założenia teologiczne drogi wtajemniczenia chrześcijańskiego można określić następująco: potrzeba wewnętrznego nawrócenia; jedność sakramentów inicjacji; potrzeba wzrostu wiary poprzez formację doktrynalną, moralną i liturgiczną; potrzeba zachowania jej personalistycznego, eklezjalnego i misyjnego charakteru¹⁶

Chociaż struktura i treść chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dotyczy ściśle sakramentów chrztu, bierzmowania i Eucharystii, to możemy także zauważyć, że wielu nupturientów jest w sytuacji wymagającej katechumenatu pochrzcielnego. Dlatego też zrodziła się myśl, aby w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa wykorzystać drogę formacji przedstawioną w powyższej księdze. Propozycję taką przedstawił włoski pastoralista Carlo Rocchetta¹⁷. Analogicznie do drogi inicjacji chrześcijańskiej dzieli on formację przedmażeńską na cztery etapy. Pierwszym okresem jest preewangelizacja, która zakończona jest rytym przyjęcia do grona przygotowujących się do zawarcia sakramentu małżeństwa. Drugim etapem jest ewangelizacja właściwa. Wówczas jest czas na osobiste nawrócenie, pogłębienie wiary, odkrywanie misterium małżeństwa w kontekście historii zbawienia i życia Kościoła. Trzeci okres, który na drodze inicjacji chrześcijańskiej jest nazywany oczyszczeniem i oświeceniem, w przygotowaniu do małżeństwa ma charakter przygotowania bezpośredniego. W jego ramach powinien być zorganizowany dzień skupienia ze wspólnotową celebracją sakramentu pojednania. Czas ten służy także przygotowaniu liturgii zaślubin, aby mogła być sprawowana w sposób owocny. Czwarty etap, który rozpoczyna się celebracją liturgiczną zaślubin, jest związany z mistagogią rodzinną. Nowym małżonkom potrzeba permanentnej formacji, która pomagałaby im sprostać postawionym przed nimi zadaniom, takim jak: tworzenie Kościoła domowego, przekazanie życia i wychowanie dzieci, kształtowanie autentycznej miłości małżeńskiej. Przygotowanie do małżeństwa i celebracja zaślubin otwiera możliwość włączenia nowych małżonków do duszpasterstwa rodzin, na wzór mistagogii po celebracji sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Przedstawiona próba zastosowania struktury drogi wtajemniczenia chrześcijańskiego do formacji przedmażeńskiej wydaje się właściwym poszukiwaniem sposobu formacji nupturientów. Przygotowanie do przyjęcia sakramentu mał-

terski na rok 1992/93. Red. E. Szczotok. Katowice 1992 s. 241.

¹⁶ Por. Cz. K r a k o w i a k. *Założenia teologiczne rytuału „Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych”* „Roczniki Teologiczne” 43:1996 z. 6 s. 43-57.

¹⁷ C. R o c c h e t t a. *Cristiani come catecumeni. Rito dell'iniziazione cristiana degli adulti*. Roma 1984.

żeństwa powinno być podporządkowane pastoralnej zasadzie: *fides – sacramentum*. Aby owocniej przyjąć sakrament, potrzeba ożywienia osobowej wiary. Propozycja ta nie zacieśnia treści przygotowania jedynie do zagadnień życia małżeńskiego, lecz zmierza do głębszego włączenia narzeczonych w misterium Chrystusa i Kościoła. Wychodzi z założenia, że tylko człowiek, który odkrył Chrystusa jako osobistego Pana i Zbawiciela, może także po chrześcijańsku przeżywać powołanie małżeńskie i rodzinne.

Konferencja Episkopatu Italii w dyrektorium o duszpasterstwie rodzin w szczególnie sposób podkreśla potrzebę troski o wiarę narzeczonych:

Okres narzeczeństwa jest okazją do życia i wzrostu w łasce: jest czasem uprzywilejowanym do wzrostu w wierze, rozwoju modlitwy i partycypacji w liturgicznym życiu Kościoła. Daje możliwość doświadczyć każdej parze narzeczonych i wszystkim razem miłości *caritas*¹⁸

Przygotowanie do małżeństwa powinno stawać się okazją do nowego spotkania z Chrystusem i Kościołem, swoistym *itinerarium* wiary dla narzeczonych, w czasie którego będą mogli przewycięzać podział między wyborem wartości ludzkich a wymaganiami chrześcijańskimi. Zadaniem formatorów jest ukazywanie w świetle objawienia harmonijnej jedności między tymi dwoma płaszczyznami¹⁹ Biskupi włoscy podkreślają, że przygotowanie traktowane jako *itinerarium* wiary nie może być czymś wyjątkowym i uprzywilejowanym, lecz trzeba, aby stawało się zwyczajną formą dla wszystkich proszących o sakrament małżeństwa²⁰

VI. PROPOZYCJA RUCHU CANA MOVEMENT

W 1952 r. na terenie Włoch i Malty narodził się ruch Cana Movement, którego celem stała się promocja chrześcijańskiego modelu małżeństwa i rodziny²¹ Grupa ewangelizująca narzeczonych składa się z przynajmniej czterech osób: duszpasterza, animatora i pary małżeńskiej. Propozycja ta inspirowana jest nauczaniem Jana Pawła II, iż przygotowanie do małżeństwa ma stawać się

¹⁸ CEI. *Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia. Annunciare celebrare servire il „Vangelo della famiglia”* Roma 1993 nr 43.

¹⁹ Tamże nr 52.

²⁰ Tamże nr 53.

²¹ Ch. V e l l a. *Gruppi d'incontro per la preparazione al matrimonio*. Torino 1987.

drogą wiary analogiczną do katechumenatu, charakteryzując się progresywnością i etapami. W procesie tym wyróżnia następujące charakterystyczne elementy:

– Ewangelizacja – przepowiadanie Dobrej Nowiny o zbawieniu, które służy ożywieniu mocy zawartej w sakramencie chrztu i bierzmowania.

– Zmiana mentalności i życia, która przychodzi poprzez przyjęcie Słowa życia zawartego w Piśmie świętym. Przemiana ta w szczególny sposób osiąga seksualności, zintegrowanej z duchem Ewangelii i powołaniem do dawania świadectwa.

– Pomoc nupturientom w akceptowaniu woli Bożej w doświadczeniu życia codziennego. Chodzi przede wszystkim o rozpoznanie krzyży życia małżeńskiego i rodzinnego, które stają się zaproszeniem do udziału w paschalnym misterium Chrystusa.

– Wprowadzenie w życie modlitewne i liturgiczne poprzez wspólnotowe celebracje pokutne i eucharystyczne.

– Włączenie we wspólnotę chrześcijańską poprzez żywy udział w życiu parafii i dawanie świadectwa „Ewangelii rodziny”

Czas trwania takiej formacji waha się w granicach od sześciu miesięcy do jednego roku. Wydłużenie czasu przygotowania służy interioryzacji przekazywanych wartości, budowaniu wzajemnych relacji między narzeczonymi i osobistej refleksji.

Liczba par nupturientów nie może być większa niż osiem. Taka liczba zapewnia intensywną pracę formacyjną, zapobiega anonimowości, pomaga uwzględnić zróżnicowanie kandydatów.

Treść spotkań formacyjnych obejmuje następujące zagadnienia: powołanie do życia we wspólnocie – nikt nie jest samotną wyspą; wspólne budowanie małżeństwa; małżeństwo i komunikacja; konflikty we wspólnocie małżeńskiej; miłość i seksualność; służba życiu; małżeństwo otwarte; powołanie rodzicielskie i wychowawcze.

Przygotowanie do małżeństwa opiera się na następujących kryteriach wskazanych przez Konferencję Episkopatu Włoch:

– Kryterium *k o ś c i e l n o ś c i* – kto pełni posługę na tym polu pracy duszpasterskiej Kościoła, nie może głosić własnych pomysłów, lecz musi przedstawiać wiarę i autentyczne nauczanie Kościoła.

– Kryterium *e g z y s t e n c j a l n o ś c i* – w ramach katechezy przedmałżeńskiej trzeba uwzględnić sytuację historyczną, kulturową, społeczną, słowem: konkretne warunki, w które są wpisani młodzi ludzie dzisiaj.

– Kryterium **o r g a n i c z n o ś c i** – troska o misję rodziny powinna być organicznie wpisana w akcję wychowawczą Kościoła, nie może być do-
rywczą i przypadkową.

– Kryterium **s t o p n i o w o ś c i** – podobnie jak formacja inicjująca
w chrześcijaństwo, przygotowanie do małżeństwa naznaczone jest rozwojem.
Ukierunkowane jest ku pełnej akceptacji przykazań Bożych i umiejętności
korzystania z łaski, jaką daje sakrament.

– Kryterium **z a c h o w a n i a f o r m a c j i p e r m a n e n t n e j**
– celebrowanie zaślubin nie jest jedynie punktem dojścia, lecz przede wszystkim
otwiera misję rodziny chrześcijańskiej, która staje się przedmiotem, ale rów-
nież podmiotem ewangelizacji²²

Wspólnota kościelna ma swoje szczególne obowiązki wobec młodych ludzi
w dziedzinie formacji do małżeństwa. Pierwszym krokiem jest nawiązanie
dialogu z młodymi, począwszy od okresu wczesnej młodości (przygotowanie
dalsze). Ten dialog powinien przeradzać się w autentyczne duszpasterstwo
Kościoła w myśl słów Pawła VI: „Kościół tworzy się przez dialog”²³ Okres
narzeczeństwa jest bardzo istotny dla ewangelizacyjnej misji Kościoła, która
realizuje się poprzez dialog ze słowem Bożym. Ważne w tym czasie jest
wzajemne świadectwo narzeczonych oraz świadectwo wspólnoty, w której ży-
ją. Cała wspólnota i wszystkie rodziny są odpowiedzialne za przygotowanie
do małżeństwa swych młodych członków.

Wspólnoty lokalne są odpowiedzialne za włączenie nowej rodziny w swą
strukturę i życie²⁴ To włączenie dokonuje się dzięki propozycji formacji
permanentnej w małej grupie, złożonej z małżeństw. Kanwą spotkań jest
refleksja nad słowem Bożym, która przebiega w trzech etapach: widzieć,
ocenić, działać. Małżeństwa spotykają się w domu prywatnym (dla podkreśle-
nia znaczenia Kościoła domowego) co dwa lub trzy tygodnie. Cel tych spo-
tkań jest następujący: wzajemny wzrost w wierze, nadziei i miłości; dzielenie
się własnym doświadczeniem chrześcijańskiego życia, charyzmatami i darami;
wspólne angażowanie się w posługę względem innych rodzin danej parafii²⁵

Można powiedzieć, że propozycja ruchu Cana Movement jest odpowiedzią
na nauczanie zawarte w adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio*. Zmierza
ku realizacji tego wskazania, aby rodzina stawała się podmiotem duszpaster-

²² Por. tamże s. 14 oraz CEI. *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio*. Roma 1980.

²³ CEI. *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio* nr 71.

²⁴ Por. V e l l a. *Gruppi d'incontro* s. 13.

²⁵ Tamże s. 218.

stwa (w naszej rzeczywistości zauważamy, że na ogół jest traktowana jako przedmiot duszpasterstwa). Tym szczególnym polem zaangażowania jest praca przy przedmałżeńskiej formacji młodych ludzi.

VII. PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA – METODA LUBELSKA

Jeszcze inną propozycją formacji nupturientów w małych grupach jest metoda lubelska²⁶. Realizowana jest ona w środowisku akademickim cyklicznie: od początku października do świąt Bożego Narodzenia, od początku stycznia do świąt Wielkanocy oraz od kwietnia do końca czerwca. Po zgłoszeniu się nupturientów duszpasterz lub osoba prowadząca małą grupę przedstawia warunki uczestnictwa. Jeśli narzeczeni nie mogą ich spełnić, proponuje się im uczestnictwo w cyklu konferencji w parafiach. Podstawowym bowiem kryterium uczestnictwa jest to, iż kandydaci do małżeństwa muszą być obecni na każdym spotkaniu we dwoje, i to od początku do końca trwania przygotowania, oraz są zobligowani, aby wziąć udział w dniu skupienia. Po zakwalifikowaniu do uczestnictwa w tego rodzaju przygotowaniu do małżeństwa narzeczeni są włączeni w pracę formacyjną małej grupy, która liczy siedem par narzeczeńskich. Grupa pracuje metodami nauczania żywego pod kierunkiem doświadczonego instruktora świeckiego.

W zakres tematyki wchodzi następujące zagadnienia: małżeństwo w ujęciu Biblii; obraz małżeństwa rodziców – problem przeniesienia postaw; idealny obraz małżeństwa; oczekiwania względem współmałżonka; wartości, które łączą i dzielą; rysunek rodzinny – interpretacja psychologiczna; miłość siebie i drugiego człowieka; etapy rozwoju miłości – miłość dojrzała, czyli obdarowująca; problem uczuć, uświadomienie, nazwanie i świadomy wybór; małżeństwo jako sakrament; współżycie seksualne jako znak miłości małżeńskiej; regulacja poczęć – nauka metod, motywacja wyboru; dziecko – okres prenatalny; co znaczy wychowanie katolickie; komunikacja w narzeczeństwie oraz w małżeństwie; konflikty w małżeństwie i ich właściwe rozwiązanie; wspólne zamieszkiwanie z teściami; liturgia zaślubin.

²⁶ Zob. M. Braun Gałkowska, J. Gałkowski, K. Wojacek. *Przygotowanie do małżeństwa. Założenia metody lubelskiej*. „Zeszyty Naukowe KUL” 24:1981 nr 2-4 s. 61-78.

Obok spotkań w małych grupach wszystkich uczestników obowiązuje uczestnictwo w trzech wykładach: etyka życia przedmałżeńskiego i małżeńskiego; współżycie seksualne jako znak miłości; odpowiedzialne rodzicielstwo. Ostatnim akordem tej formacji przedślubnej jest dzień skupienia, w czasie którego narzeczeni uczestniczą we wspólnotowej celebracji sakramentu pojednania oraz celebrują Eucharystię. Wydaje się, że dzień skupienia może służyć intensywniejszej mistagogii liturgicznej. Na progu życia małżeńskiego nupturienti powinni poznawać w szczególny sposób znaczenie dla trwałości małżeństwa tych dwóch sakramentów: pojednania i Eucharystii.

Sakrament pokuty i pojednania pozwala małżeństwu i całej wspólnocie rodzinnej doświadczyć łaski przywróconej jedności. Eucharystia jest szkołą wzajemnej miłości, która manifestuje się poprzez służbę: „W szczególności uczestnictwo w sakramencie pojednania i w uczcie jednego Ciała, Chrystus obdarza rodzinę chrześcijańską łaską i odpowiedzialnym zadaniem przezwyćężania wszelkich podziałów i dążenia do pełnej prawdy komunii, zamierzonej przez Boga” (FC 21).

Wydaje się bowiem, że w obecnie prowadzonej formacji przedmałżeńskiej za małą wagę przywiązuje się do wtajemniczenia narzeczonych w życie sakramentalne w kontekście ich powołania małżeńskiego i rodzinnego. Należy także odkryć na nowo zasadę, że wychowanie do liturgii dokonuje się przez aktywne uczestnictwo w jej misterium²⁷ Trzeba zatem, aby w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa w szerszym stopniu uwzględniać celebracje liturgiczne, przygotowane poprzez odpowiednią katechezę, komentarz, pełnienie właściwych każdemu uczestnikowi funkcji liturgicznych oraz śpiew.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione powyżej propozycje przygotowania do małżeństwa w grupie ewangelizacyjnej są próbą czynienia z tego pola pastoralnej pracy Kościoła dziedziny bardziej odpowiadającej współczesnym wyzwaniom. Mogą stawać się inspiracją do pozytywnych zmian na tej płaszczyźnie formacji przedsakra-

²⁷ Por. T. S y c z e w s k i. *Problematyka liturgiczna w przygotowaniu do małżeństwa*. „Studia Teologiczne Białostocko-Drohiczyńsko-Łomżyńskie” 11:1993 s. 149-165.

mentalnej. Stanowią także alternatywę dla najbardziej rozpowszechnionego modelu o charakterze konferencyjnym.

Przygotowanie do małżeństwa musi mieć wymiar wspólnotowy. Dotyczy to zarówno nupturientów, którzy nie mogą stanowić anonimowej i milczącej grupy, jak również formatorów, którzy również powinni pracować w ekipie ewangelizacyjno-formacyjnej. Katecheza przedmałżeńska nie może być dziełem jedynie duszpasterza, lecz zespołu osób, które mają ku temu odpowiednie kompetencje i są gotowe podjąć tę kościelną posługę. Po przedstawieniu trzech modeli formacji w małej grupie można wysunąć pod adresem formacji przedmałżeńskiej kilka postulatów:

1. Obecny model przygotowania musi być złączony z ewangelizacją. Wyraźnie stwierdza to papieski dokument *Familiaris consortio*, podkreślając jego katechumenalny charakter. Żywa wiara przynosi w życiu małżonków owocowanie łaski sakramentu i uzdalnia ich do realizacji celów małżeństwa.

2. Do pracy ewangelizacyjnej na omawianym polu powinny zostać włączone osoby świeckie, które są formowane w kościelnych wspólnotach, ruchach czy stowarzyszeniach. Posiadane przez nich doświadczenie wspólnotowe i małżeńskie może być autentyczną pomocą dla młodych chrześcijan.

3. Przygotowanie do małżeństwa musi cechować się stopniowością i być bardziej dostosowane do zróżnicowanej sytuacji duchowej narzeczonych.

4. Czas formacji przedmałżeńskiej może stawać się okazją do mistagogii liturgicznej w ten sposób, aby przyszli małżonkowie potrafili korzystać z liturgii Kościoła przy budowaniu własnego Kościoła domowego.

5. Wydaje się, że zbyt mało jest doświadczeń pastoralnych ukierunkowanych na to, aby formacja przedmałżeńska narzeczonych stawała się początkiem permanentnego duszpasterstwa rodzin.

6. Małe grupy kładą nacisk na budowanie relacji osobowych między małżonkami, a przez to uczą przeżywania sakramentalności małżeństwa w sposób pełniejszy. Przeżywanie sakramentalności małżeństwa uwidacznia się w jego nierozzerwalności i wierności małżeńskiej.

PREPARATION FOR THE SACRAMENT OF MATRIMONY
IN AN EVANGELIZING GROUP

S u m m a r y

Preparing young people to getting married is an important task of the Church community. In the practice of Church life we can notice two models of preparation for marriage: the first one first of all consists in participation in a series of conferences, whereas the second one in an active participation in a small formation group.

The article focuses on three ways of preparing young people for the sacrament of matrimony applying the method of small groups. The first one that was devised by the Italian pastoralist Carlo Rocchetta refers to the contents and structure of the Christian initiation of adults. It considers the situation of many young people – especially in the Western world – who need a post-baptism catechumenate. It is united with evangelization and it is the *itinerarium* of faith. The second one was developed by the international pro-family *Cana Movement*. The emphasis on the ability to develop personal relations with God and in the family community may be noticed in a special way in it. The third method is called *lubelska*, as it was developed in the Lublin's student circle. It stresses learning by participation in a small formation group that is managed by the instructor and it emphasizes the need of a dynamic understanding of the sacrament of matrimony.

It should be noted that the method of small groups, although it is more difficult to put into effect, is a better response to the young nuptriants' needs. A group conducting the pre-matrimony formation consists of both lay people and priests, which shows the fact that this is the duty of all the local Church community. In a small group developing genuine inter-personal bonds can take place, then a dialogue and genuine evangelization. Preparation for marriage is a pastoral-liturgical reality that needs developing. Formation in a small group, connected to discovering the mystery of Christ and the Church anew, may become the beginning of permanent pastorate of families. Experience gained when practicing the above methods may be used for renewing the pre-matrimony formation conducted by the Church.

Translated by Tadeusz Kartowicz